

Innovatiebeleid hoort bij OCW...

Met zijn brief "Naar de top" grijpt minister Verhagen terug op klassiek industriebeleid dat steun verleent aan bestaande "topsectoren" zoals chemie, logistiek en landbouw. Deze keuze is opvallend omdat een dergelijke industriepolitiek eerder weinig succesvol is gebleken. De reacties op Verhagens brief waren dan ook even terecht als voorspelbaar. Zo stelt Bart Nooteboom bondig: "Als ze toch al succes hebben, waarom zou je ze dan nog steunen?" (de Volkskrant, 8 februari). Door de focus op bestaande specialisaties worden juist radicale innovatieprocessen afgeremd, zo stelt Ron Boschma in het NRC Handelsblad op 11 februari. Frans Nauta spreekt zijn zorg uit dat een industrie-specifieke aanpak ten onder zal gaan aan het "lobbycircus" dat wordt gedomineerd door gevestigde partijen als DSM en Shell (de Volkskrant, 29 maart). Frank den Butter pleit er op Mejudice.nl voor om innovatiebeleid te beperken tot generieke maatregelen, omdat veel specifieke kennisinvesteringen ook zonder overheidsbemoeienis zouden zijn gedaan. De teneur van deze reacties wordt ondersteund door een recent CPB-rapport over innovatiebeleid in Nederland (Lanser en Van der Wiel, 2011). Ook hier wordt voor een generiek innovatiebeleid gepleit als correctie op marktfalen, dat in alle sectoren optreedt.

Toch kan Verhagen niet veel worden verweten. Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) komt nu eenmaal van oudsher op voor de belangen van het bedrijfsleven. Het is nauwelijks verwonderlijk te noemen dat het kabinet met zo'n sterk geïnstitutionaliseerde lobby kiest voor industriepolitiek. Deze lijn was overigens al ingezet met de oprichting van het Innovatieplatform door Balkenende. Het fundamentele probleem in Nederland is dus dat innovatie is ondergebracht bij het Ministerie van EL&I. Hiermee wordt innovatiebeleid gelijkgesteld met stimuleren van R&D bij bedrijven, met als doelstelling het bevorderen van economische groei. De grootste sector in de economie – de publieke sector – blijft compleet onderbelicht, terwijl mensen zich juist bekommeren om publieke zaken als gezondheidszorg, vergrijzing, ontvolking, criminaliteit, onderwijs, mobiliteit, energie en milieu. Deze blinde vlek zien we ook terug in de middelen die gereserveerd zijn voor zogeheten Maatschappelijk Innovatie Agenda's: een schamele 56 miljoen op een totaal budget van 1871 miljoen (Lanser en Van der Wiel, 2011). De grote maatschappelijke uitdagingen liggen juist op deze terreinen, terwijl een visie daarop volledig ontbreekt bij dit kabinet, zoals ook Marko Hekkert en Harro van Lente moesten constateren in Het Financieel Dagblad op 14 februari. Hoe gaan we ziekten als dementie, depressie, en diabetes behandelen? Willen we wel een elektronisch patiëntendossier, DNA-banken en rekeningrijden? Wanneer maken we eens werk van decentrale energieop-

wekking, elektrisch rijden en klimaatneutraal bouwen? Op al deze terreinen staat de samenleving voor belangrijke keuzes en moeilijke afwegingen, waarbij de overheid actief moet gaan samenwerken met burgers en het maatschappelijke middenveld. Waar hoort innovatie dan wel thuis? Innovatie onderbrengen bij Algemene Zaken, zoals getracht werd met het Innovatieplatform destijds, is onwenselijk. Door het onderwerp te koppelen aan de persoon van de minister-president dreigt innovatiebeleid te verworden tot symboolpolitiek. Mijn voorstel is om innovatiebeleid onder te brengen bij Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), en wel om drie redenen.

Ten eerste zal bij OCW economische groei niet de hoofddoelstelling hoeven te zijn van innovatiebeleid. Zo staat economische groei op gespannen voet met de ambitieuze milieudoelstellingen van de EU, omdat groei en milieubelasting nauwelijks te ontkoppelen zijn. Logischer is om innovatie te koppelen aan welzijn in brede zin, zowel materieel als immaterieel, zowel voor huidige als toekomstige generaties. Onze samenleving – economen inclusief – zal "vooruitgang" opnieuw moeten leren definiëren.

En ten tweede, hiermee samenhangend, zal OCW innovatie veel breder opvatten dan nu het geval is. Welzijn van burgers is in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit, toegankelijkheid en diversiteit van publieke diensten. De grootste innovatieopgave ligt dus bij de overheid zelf op terreinen als gezondheidszorg, mobiliteit en milieu. Daar waar EL&I zich primair richt op het bedrijfsleven, zal OCW zich ook op de publieke sector kunnen richten.

Ten derde zal bij OCW innovatiebeleid veel beter samenhangen met onderwijs, onderzoek en cultuur. In deze sectoren spelen innovatie en ondernemerschap een steeds grotere rol. Terecht worden universiteiten en culturele instellingen gewezen op hun maatschappelijke functie in deze. Het huidige kabinet neigt ernaar om deze rol louter in economische termen te definiëren, wat het gebrek aan visie op innovatie nog eens onderstreept.

Een concrete stap in de goede richting die nog gezet kan worden tijdens deze kabinetsperiode is om de 56 miljoen voor Maatschappelijk Innovatie Agenda's op te hogen naar een fatsoenlijk bedrag dat recht doet aan het belang en de urgentie van de maatschappelijke opgaven waar onze samenleving voor staat. Laten we zeggen 250 miljoen. Dit is te financieren door minder uit te geven aan de topsectoren.

LITERATUUR

Lanser, D. en H. van der Wiel (2011) *Innovatiebeleid in Nederland: de (on)mogelijkheden van effectmeting*. CPB Achtergronddocument, 16 mei. www.cpb.nl.

KOËN FRENKEN
Hoogleraar aan de Technische
Universiteit Eindhoven

AFKE SCHAART
Tweede Kamerlid VVD

...Nee, want niet de structuur maar de mentaliteit drijft innovatie.

Innovatiebeleid dient wél gericht te zijn op economische groei en niet zozeer op welvaart in brede zin zoals Frenken bepleit. Voor innovaties die de publieke sector ten goede kunnen komen, is voldoende aandacht op onze universiteiten en hogescholen. Economisch nut en maatschappelijke noodzaak gaan overigens dikwijls hand in hand. Schone manieren om energie op te wekken, slimme dijken die ons land tegen het water beschermen, maar ook kansen scheppen voor recreatie en natuurontwikkeling. Kern is het gericht inzetten van middelen voor onderzoek op basis van vragen vanuit markt en maatschappij. In tijden van economische schaarste is het echter logisch dat het kabinet gericht kijkt naar manieren om onze economie te versterken. Temeer daar het uiteindelijk de private sector is die, door middel van belastingopbrengsten, collectieve uitgaven aan onderzoek en onderwijs financieel mogelijk maakt.

Hoe zorgen we ervoor dat internationale ondernemingen hun kantoren en onderzoekscentra in ons land vestigen? Hoe zorgen we ervoor dat er zo veel mogelijk TomToms tot bloei komen in de polders van ons land? En dat zo veel mogelijk buitenlandse groei-briljantjes wortel schieten in de Nederlandse klei? Dat is waar de discussie over het innovatiebeleid van het kabinet over gaat. De overheid moet hierbij geen winnaars kiezen, maar zorgen voor een gelijk speelveld en lage lasten. De TomToms van morgen komen vanzelf bovendien. Het is dan ook de hoogste tijd om de wetenschaps- en innovatiesubsidies te herijken en aan een generiek en overzichtelijk instrumentarium besteden. Alleen zo kunnen we zorgen voor een vestigingsklimaat waar alle innovatieve bedrijven bij gedijen. Een belangrijk generiek instrument is een soepele samenwerking tussen wetenschappelijk onderzoek en bedrijfsleven ten behoeve van kennisvalorisatie, maar daarvoor hoeft het innovatiebeleid niet weg bij EL&I, zoals Frenken suggereert. Wetenschappers aan universiteiten en onderzoeksinstituten tonen maar weinig flexibiliteit. Te vaak hoor ik van ondernemers dat wetenschappers zich gereserveerd opstellen ten aanzien van de behoeftes van het bedrijfsleven. De met de mond beleden samenwerking tussen bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen rendeert nog te weinig. En dat terwijl een soepele samenwerking tussen deze partijen balsem voor onze economie kan zijn. In de jaren dat ik in het bedrijfsleven werkte, zag ik dat deze werelden elkaar, hoewel mondjesmaat, wel steeds beter weten te vinden. Zo hebben TomTom, TNO en KPN onlangs hun krachten gebundeld om de files drastisch terug te dringen. Zulke initiatieven stemmen mij hoopvol.

De meer afstandelijke houding van de wetenschap is vooral een kwestie van mentaliteit. Een mentaliteit die maakt dat weten-

schappers denken dat onderzoek altijd uit moet gaan van nieuwsgierigheid. En dat terwijl er vanuit het bedrijfsleven juist schreeuwende behoefte is aan nutsgedreven onderzoek. Overigens wil ik ervoor waken om alles op economisch nut en toegepast onderzoek te zetten. Want je kan geen toegepast onderzoek verrichten, als er niet eerst fundamenteel onderzoek aan vooraf gaat.

Die mentaliteitsomslag bij wetenschappers is geen kwestie van structuur. Het maakt uiteindelijk niet uit welk departement over het innovatiebeleid gaat. Als de cultuur in ons hoger onderwijs maar op de schop gaat. Bijvoorbeeld door niet alleen citaties, maar ook start-ups en octrooien te betrekken in de beoordeling van het wetenschappelijk personeel. Zowel EL&I als OCW kan daar een nuttige rol in vervullen. Met name het Ministerie van EL&I kan, als de natuurlijke gesprekspartner van ondernemend Nederland, een soort makelaar zijn tussen wetenschap en onderwijs.

Wat de VVD betreft moet de focus liggen bij de ondernemers zelf. Zij zijn het die innovatieve producten en diensten op de markt moeten brengen. We zullen dan ook op zoek moeten naar manieren om meer privaat kapitaal aan te trekken voor onderzoek en ontwikkeling. Want wij mogen internationaal gezien goed voor de dag komen met de overheidsuitgaven aan onderzoek en ontwikkeling, maar de inzet van ons bedrijfsleven zelf laat nog te wensen over. Het is juist het Ministerie van EL&I dat – vanwege de goede contacten met het bedrijfsleven – in de beste positie verkeert om verandering aan te brengen in de opstelling van ondernemend Nederland.

Het is nog te vroeg voor een afgewogen oordeel over Verhagens plannen. Wel deelt de VVD de zorgen die Frenken aanhaalt over de vraag of het financieren van bestaande specialisaties niet ten koste gaat van radicale innovatieprocessen. Wijzen wij winnaars aan die anders ook wel gewonnen zouden hebben? Laten we kleine, nog onbekende spelers niet in de kou staan?

Het gevaar van een door gevestigde partijen gedomineerd "lobby-circus" is levensgroot. De keuze voor uitsluitend *old boys* uit grote bedrijven als ambassadeurs van de topsectoren stemt mij niet optimistisch. Juist omdat we niet kunnen weten wie de TomToms van morgen worden, vindt de VVD dat ook bedrijven die nog niet onder een topsector vallen, aan moeten kunnen haken bij het topsectorenbeleid.

Kortom, voor een succesvol innovatiebeleid dat gericht is op economische groei zijn twee zaken van belang. Meer investeringen door het bedrijfsleven zelf en een meer flexibele en vraaggerichte houding van onze wetenschappers. Dat is echt geen kwestie van structuren, maar eerst en vooral van een andere mentaliteit.